

ПІСЛЯВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: МІЖ ЕФЕКТИВНІСТЮ ВРЯДУВАННЯ ТА РИЗИКАМИ ЦИФРОВОЇ АВТОКРАТІЇ

Кольцов В. М.

*доктор політичних наук, професор,
професор кафедри мистецтвознавства
та загальногуманітарних дисциплін
Міжнародний університет
м. Одеса, Україна*

Мельник Ю. П.

*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри мистецтвознавства
та загальногуманітарних дисциплін
Міжнародний університет
м. Одеса, Україна*

Післявоєнне відновлення України в сучасних умовах постає не лише як комплекс матеріально-ресурсних, інституційно-організаційних і соціально-економічних заходів, спрямованих на реконструкцію зруйнованого середовища, а передусім як масштабний процес перегляду засад функціонування публічної влади, оновлення механізмів її функціонування та переосмислення моделей взаємодії держави і суспільства.

«Інформаційна автократія є еволюційною формою авторитарного режиму, що функціонує не лише шляхом грубого насильства чи прямої цензури, а через складну систему юридично оформлених норм» [1, с. 161].

У цьому контексті цифрова трансформація перестає бути суто інструментальним додатком до адміністративної модернізації та набуває ознак самостійного феномена, який істотно впливає на конфігурацію владних відносин, характер інституційної координації, форми політичного посередництва та способи організації публічного простору.

В контексті викликів післявоєнного відновлення цифрові технології об'єктивно дозволяють державі діяти швидше, координованіше й системніше у ситуації високого навантаження на інститути, дефіциту ресурсів та потреби у багаторівневому управлінні. Вони створюють можливість оперативного обліку втрат, моніторингу відновлювальних програм, уніфікації адміністративних процедур, оптимізації розподілу допомоги, інтеграції центрального й локального рівнів влади, а також підвищення керованості складними відбудовчими процесами.

У цьому сенсі цифрове врядування постає як один із визначальних чинників інституційної спроможності держави, здатної забезпечувати не лише стабілізацію, а й стратегічне спрямування поствоєнної регенерації.

Водночас сама по собі цифрова ефективність не є політично нейтральною категорією: вона завжди пов'язана з питанням про те, хто контролює канали збирання, обробки та інтерпретації інформації, у чийх руках концентруються інструменти алгоритмізованого управління, якою мірою цифрові платформи є прозорими для громадянського суспільства та чи не відбувається під прикриттям управлінської раціоналізації непомітне, але системне переформатування владних відносин у бік надмірної вертикалізації. Саме тут проходить принципова межа між цифровізацією як засобом модернізації демократичної держави та цифровізацією як каналом посилення контрольного, директивного і дисциплінарного потенціалу влади.

А як зазначає В. Кобильник, «цифровізація зумовлює такі виклики для політичної консолідації, як схильність політико-управлінських команд до цифрової автократії» [2, с. 69].

Поняття цифрової автократії в цьому контексті набуває не публіцистичного, а аналітичного значення. Воно дає змогу окреслити таку тенденцію розвитку політичного порядку, за якої цифрові інструменти починають використовуватися не лише для підвищення керованості, а й для зміцнення асиметрії між інститутами влади та суспільством, для розширення практик централізованого спостереження, селективного доступу до ресурсів, непрозорого алгоритмічного сортування соціальних груп і звуження реального простору автономної громадянської дії. У такій моделі технологія перестає бути нейтральним посередником і перетворюється на інфраструктуру політичного домінування, що функціонує через дані, цифрову ідентифікацію, стандартизовані поведінкові профілі та автоматизовані режими управлінського рішення.

В вказаному ключі, особлива складність української ситуації полягає в тому, що післявоєнне відновлення майже неминуче супроводжуватиметься зростанням ролі держави як координатора ресурсів, арбітра пріоритетів і центрального суб'єкта стратегічного планування.

Така концентрація управлінських функцій сама по собі є історично й політично зрозумілою, проте в поєднанні з цифровими технологіями вона може породжувати нову якість владної централізації.

Ідеться про ситуацію, коли підставою для посилення виконавчого центру виступає не лише безпекова доцільність чи необхідність швидкого відновлення, а й сама архітектура цифрового врядування, яка за своєю природою схильна до уніфікації процедур, інтеграції масивів даних, укрупнення центрів ухвалення рішень і технократичного відтиснення політичної багатоманітності.

У такому разі ризик цифрової автократизації полягає не обов'язково у прямому демонтажі демократичних інститутів, а радше у поступовому зміщенні способу їх функціонування.

Формально зберігаючи ознаки демократичного ладу, політична система може еволюціонувати в напрямі зменшення фактичної відкритості влади, звуження простору публічної дискусії щодо цифрових рішень, підміни політичного представництва управлінською експертністю та утвердження презумпції технологічної безальтернативності.

У цій площині небезпека полягає в тому, що алгоритмізоване врядування починає претендувати на статус самодостатньої форми раціональності, здатної начебто замінити собою політичний конфлікт, суспільний плюралізм і процедури демократичного погодження інтересів.

Саме тому післявоєнна цифрова трансформація України потребує аналізу крізь призму не лише адміністративної доцільності, а й політичної природи інституційних змін.

Вирішальним є питання про те, чи сприятимуть цифрові інновації становленню інклюзивної, відкритої та підзвітної моделі врядування, чи, навпаки, вони функціонуватимуть як інструмент посилення державної присутності без адекватного розширення механізмів суспільного контролю.

У цьому сенсі визначальною стає не кількість цифрових сервісів як така, а те, яким є політичний режим їх упровадження, якою мірою вони вбудовані в систему стримувань і противаг, чи супроводжуються вони прозорістю процедур, інституціоналізованим наглядом, правовими гарантіями захисту даних та збереженням автономії громадянського суспільства.

Отже, післявоєнне відновлення України в умовах цифрових трансформацій репрезентує суперечливий і політично насичений процес, у межах якого технологічна модернізація держави може стати як ресурсом демократичного оновлення, так і передумовою формування новітніх форм владної концентрації.

Саме тому ключове завдання полягає не лише у впровадженні цифрових інструментів як таких, а у визначенні тієї інституційно-політичної рамки, в межах якої цифровізація буде підпорядкована цілям відкритого врядування, а не логіці технократичного домінування. Для України, що вибудовує модель повоєнного розвитку в умовах одночасної реконструкції державності та суспільного порядку, принципово важливим є те, щоб цифрова ефективність не трансформувалася у цифрову безальтернативність, а модернізація не оберталася звуженням політичної свободи під приводом функціональної необхідності.

Література:

1. Саміло Г., Романцов Ю. Законодавчі механізми контролю над інформаційним простором в інформаційних автократіях: теоретико-правовий аналіз. *Науковий вісник Ужгородського Національного*

Університету. Серія ПРАВО. 2025. Випуск 89: частина 1. С. 156–162.
DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.1.20>

2. Кобильник В. В. Консолідація «встановлених» демократій: траєкторії перебігу та виклики цифровізації. *Політикус*: наук. журнал. 2025. № 2. С. 66–70.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-614-3-2-53>

СТРАТЕГІЧНЕ ПРОЄКТУВАННЯ ПОЛІТИКИ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Коренєв М. С.

*аспірант кафедри публічного управління та регіоналістики
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна*

Післявоєнна відбудова України буде величезним проєктом, оскільки відновлення – це всеосяжна трансформація країни, під час якої багато елементів мають працювати одночасно. Жодна із представлених на сьогодні стратегій / концепцій не може детально описати кожну сферу та політику, потрібну для успіху. Вочевидь, є багато можливих шляхів для відбудови. Проте, для виконання такої складної задачі важливо мати чітке стратегічне бачення структури цілей. Відповідно до стратегічної цілі має бути розроблений Базовий сценарій. Проте, існує висока невизначеність, тому спектр можливих сценаріїв доволі широкий, що потребує використання інструментарію стратегічного проєктування (насамперед, прогнозування, аналізу альтернатив, ресурсного забезпечення портфелю проєктів), для обґрунтування можливих сценаріїв (оптимістичний, базовий, песимістичний). Має бути сформована чітка державна політика, стратегія та відповідні програмні документи, відповідно до яких будуть вибудовані механізми, інституції та альянси для забезпечення ефективності довготривалого процесу відновлення.

Єдиним документом політичного формату на загальнонаціональному рівні є План відновлення України [1], який складається з 23 частин (планів заходів за пріоритетними напрямками, напрацьованих відповідними робочими групами Національної ради з відновлення України від наслідків війни), 17 національних програм та 850 проєктів. 17 національних програм є стратегічно орієнтованими – досягнення цілей і завдань Плану відновлення розраховано на 10-річний період і буде супроводжуватися змінами і реформами в 15 сферах. Отже, відновлення України – це,